

उत्तरमध्यमा द्वितीयखण्ड (12वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 1225

पौरोहित्यम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

1. अधस्तनेभ्यः विकल्पेभ्यः योग्यं विकल्पं चित्वा लिखत।

1×6=6

(1) पर्जन्यः इति शब्दस्य अर्थः भवति—

(अ) गेघः

(ब) वरुणः

(स) माघः

(द) इन्द्रः

(2) स्नपन विधौ वेदीं परितः कलशाः भवन्ति—

(अ) अष्ट

(ब) दश

(स) पञ्च

(द) षट्

(3) मनसा ध्यात्वा आहुति दानं भवति—

(अ) इन्द्राय

(ब) वरुणाय

(स) प्रजापतये

(द) अग्नये

(4) कुण्डमण्डप सिद्धेः प्रणेता अस्ति—

(अ) वररुचिः

(ब) विट्ठल दीक्षितः

(स) पाणिनिः

(द) पतञ्जलिः

(5) गणेशोपासनायां मण्डलं भवति—

(अ) सूर्यभद्रमण्डलं

(ब) नवग्रहमण्डलम्

(स) गणपतिमण्डलं

(द) शाबतमण्डलम्

(6) ब्राह्मण लक्षणं नास्ति—

(अ) सन्तः

(ब) शान्तः

(स) सुशीलः

(द) क्रोधरतः

2. अधोलिखितेषु रिक्तस्थानानि पूरयत—

1×6=6

(सजलम्, क्षान्तिः, पद्मकुण्डाय, प्राङ्, विष्टरः, पुत्रः)

(1) यजमानः ..... मुखम् उपविशेत्।

(2) शिरः प्रदेशे ..... निद्राकलशः स्थापनीयः।

(3) विवाहे आसनार्थे ..... शब्दः प्रयुक्तः।

(4) शार्दूलविक्रीडित छन्दे ..... रचनायाः विधानमस्ति।

(5) योनिकुण्डस्य रचना ..... प्रदानाय अस्ति।

(6) दानं दया दमः ..... सर्वेषां धर्मसाधनम्।

3. यथोचित-मेलनं कुरुत—

1×6=6

(1) जलमातृकाः भवन्ति

(अ) विषम अष्टास्य निर्माणं भवति

(2) गणानान्त्वा मन्त्रेण

(ब) रक्त वर्णे मसूराश्च

(3) राष्ट्र भृद्धोमे मन्त्राः सन्ति

(स) सव्यं बाहु समन्वितम्

(4) उपजाति छन्देन

(द) गणेशस्य

(5) श्वेतत्वे तण्डुलाः

(य) सप्त

(6) उपवीतं वामबाहुम्

(र) द्वादशः

4. अधोलिखितेषु कथनेषु किं सत्यं किं च असत्यम् इति लिखत—

1×7=7

- (1) पुरोहितः वर्धनीं कलशं स्थापयन्ति।
- (2) दिग्बन्धनार्थं रक्षोहणं इति मन्त्रस्य उच्चारणं भवति।
- (3) अरणि मन्थने अग्न्युत्पादनं अरणिकाष्ठेन भवति।
- (4) पद्मिनी वेद्यायाः निर्माणं वापी कूप तडागादि प्रतिष्ठासु।
- (5) पञ्चगव्ये-गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः भवन्ति।
- (6) ब्राह्मे मुहूर्ते या निद्रा सा पुण्यक्षय कारिणी।
- (7) मनुष्यपितृतर्पणे-उशन्तस्त्वा मन्त्रेण आवाहनं न भवति।

5. निम्नलिखित प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तरं लिखत—

1×7=7

- (1) स्नपनविधौ लोकपाल संज्ञकैः कति कलशैः स्नपयेत् ?
- (2) प्रत्येकं देवस्य मूर्तिं प्रतिष्ठायां कति मूर्ति पतयः भवन्ति ?
- (3) पवित्रेस्थो वैष्णव्यो मन्त्रेण कस्याः धारणं भवति ?
- (4) कराली धूमिनी श्वेता लोहिता नील लोहिता।  
सुपर्णा पद्मरागा च सप्त जिह्वा विभावसोः॥ — एतानि कस्याः नामानि ?
- (5) जाह्नवीतटे संध्यायाः महत्त्वं कति गुणाः भवन्ति ?
- (6) पञ्चायन देवतानां पूजनं कदा-कदा करणीयम् ?
- (7) तुलसी सदा कस्य प्रिया अस्ति ?

अतिलघूत्तरीय प्रश्नानाम् उत्तराणि 20 शब्देषु लिखत। सर्वेषाम् अङ्का समानाः — 2×10=20

6. वास्तुमण्डलस्य स्थापनं कस्यां दिशि भवति ?
7. मृगस्य स्थापनं कुत्र भवति ?
8. स्नपन समये प्रयुक्त वस्त्रनैवेद्यादिकं कस्मै दीयते ?
9. समावर्तन शब्दस्य कोऽर्थः ?
10. विष्टरे कति कुशाः भवन्ति ?

11. शंकुमूलं नीयमानं सूत्रस्य का दिशा भवति ?
12. अल्पेहवने कस्य कुण्डस्य निर्माणं भवति ?
13. शारदातिलकानुसारेण कण्ठं किं कथ्यते ?
14. सायं संध्यायां गायत्र्याः स्वरूपं कथं भवति ?
15. संध्योपासन समये कालातिक्रमणे कति अर्घ्यं प्रदापयेत्।

लघूत्तरीय प्रश्नाः -

सर्वेषाम् अङ्काः समानाः प्रश्नानाम् उत्तराणि 40 शब्देषु लिखत-

16. आपवत्सस्य निवासः कुत्र तस्य वाहनञ्च किं वर्तते ?

3

अथवा

ब्रह्मणः स्थापनं कति पदेषु भवति ?

17. शान्तिक-पौष्टिक होमे कः समिधः जुहुयात् ?

3

अथवा

प्रासाद प्रार्थना कुत्र कर्तव्यः ?

18. गो प्रदानस्य मन्त्रं लिखत।

3

अथवा

मधुपर्क प्राशनस्य मन्त्रं लिखत।

19. अरत्निं स्पष्टं कुर्यात्।

3

अथवा

रत्निं स्पष्टं कुर्यात्।

20. स्वकरतलाघव लोकनस्य श्लोकं लिखत।

3

अथवा

प्रातः काले दर्शनीय पदार्थाः के ?

21. सूर्यपूजनं केन मन्त्रेण भवति ?

3

अथवा

सूर्यमुदीक्षन् मन्त्रं लिखत।

दीर्घोत्तरीय प्रश्नाः —

निम्नांकित प्रश्नानाम् उत्तराणि 80 शब्देषु लिखन्तु। सर्वेषाम् अङ्काः समानाः —

22. वास्तुमण्डलदेवतानां स्थापनस्य सङ्कल्पं लिखत।

4

अथवा

वरुण स्थापनस्य मन्त्रं लिखत सविस्तरम्।

23. प्रतिमा पिण्डकोर्ध्वमानं लिखत।

4

अथवा

पिण्डकाधिवासनस्य सङ्कल्पं लिखत।

24. कालसर्प योगस्य लक्षणानि कानि तानि लिखत।

4

अथवा

कालसर्प शान्तिः कदा, कुत्र ? कर्तव्या।

25. दिक्साधनं लिखत।

4

अथवा

सूक्ष्म प्राचीन साधनं लिखत।

26. होम द्रव्य प्रमाणं लिखत।

4

अथवा

नवग्रह समिधा नामानि लिखत।

विश्लेषणात्मक प्रश्नाः —

उभयोः प्रश्नयोः अङ्काः समानाः। प्रश्नानाम् उत्तराणि 120 शब्देषु लिखत —

27. तीर्थ प्रार्थनां लिखत।

5

अथवा

स्नपनवेदीनां नामानि कानि ? तानि विस्तरेण लिखत।

28. पञ्चगव्यस्य विवेचनं विधीयताम्।

5

अथवा

पञ्चामृतस्य विवेचनं समन्त्रं लिखत।

Roll No. ....

Total No. of Pages : 6

Total No. of Questions : 28

उत्तरमध्यमा द्वितीयखण्ड (12वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 1225

पौरोहित्यम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

1. अधस्तनेभ्यः विकल्पेभ्यः योग्यं विकल्पं चित्वा लिखत।

1×6=6

(1) पर्जन्यः इति शब्दस्य अर्थः भवति—

(अ) मेघः

(ब) वरुणः

(स) माघः

(द) इन्द्रः

(2) स्नपन विधौ वेदो परितः कलशाः भवन्ति—

(अ) अष्ट

(ब) दश

(स) पञ्च

(द) षट्

(3) मनसा ध्यात्वा आहुति दानं भवति—

(अ) इन्द्राय

(ब) वरुणाय

(स) प्रजापतये

(द) अग्नये